

KÄNNYKKÄYHTEISKUNNAN SYNTY

Timo Kopomaa on kirjoittanut kirjan, jonka olin suunnitellut kirjoittavani n. viisi vuotta aikaisemmin, mutta laiskana en saanut aikaiseksi. Tämä arvostelu on siis tavallaan tuon kuvitellun kirjan ja tämän todellisen kirjan vertailua. Ongelma vain on, että sitä ei ole kirjoitettu (ks. kuitenkin Roos: *Sociology of cellular telephone: The Nordic model. Telecommunications policy* vo 17, Nr 6, August 1993 [www.valt.helsinki.fi/staff/jproos/mobiletel.html]; tai Roos: *Miksi Suomi on johdettava matkapuhelinmaa?* [/matkap.htm]).

Koetetaan nyt kuitenkin ensin kertoa, mitä Kopomaan kirja on, ennen kuin siirrymme siihen, mitä se ei ole. Timo Kopomaa on julkaisut saman kirjan vuoden alussa suomeksi (Kännykkäyhteiskunnan synty), nyt siitä on ilmestynyt englanninkielinen käännös, jota olen käyttänyt arvostelussani (alkuperäinen suomenkielinen varastettiin melkein heti!). Käännöksestä ei käy ilmi, miten kirjat mahdollisesti poikkeavat toisistaan. Ainakin esipuhetta on kaiketi hiukan muutettu (päiväys on uusi). En siis ole voinut verrata suomenkielistä ja englanninkielistä versiota keskenään.

Kirja on tiivis, ytimekkäästi kirjoitettu ja käsittelee olennaiset asiat matkapuhelimien kehityksestä Suomessa hyvin lyhyesti. Siinä ei ole turhia kaavioita tai tilastoja. Se perustuu osittain ryhmähaastatteluihin, joita Nokia on rahoittanut ja jotka on toteutettu yhdessä Pasi Mäenpään kanssa. Haastatteluaineisto on suppea, eikä sen antia

voi kovasti kehua. Muuten on tehty havaintoja ja seurattu julkisuudessa käytyä keskustelua. Omakohdainen, omaan käyttöön perustuva pohdiskelu on kirjassa vähäistä. Kopomaa on ollut erityisen kiinnostunut matkapuhelinten käytöstä eräänlaisena virtuaalisena urbaanina vuorovaikutuksena ja ylipäänsäkin matkapuhelinten osuudesta kaupunkikuvassa. Kuten nimikin sanoo: matkapuhelimen mukana kaupunki olisi tullut taskuihimme (tai ehkäpä taskukokoiseksi). Kirjan kiintoisimmat luvut käsittelevät eräitä yllättäviä matkapuhelimiin liittyviä ilmiöitä, joita niitä kehitettäessä ei ole osattu odottaa, kuten vaikkapa tekstiviestikulttuurin syntyä tai nuorten erittäin luovaa matkapuhelinkäyttöä, jossa taiteillaan kasvavien matkapuhelinlaskujen ja jatkuvan muiden kanssa yhteydessäolon välillä.

Sen sijaan matkapuhelimien leviämisen todellisuus, se että käytännöllisesti katsoen "kaikki" (joitakin sitkeitä vastustajia ja puolisoikeita vanhuksia lukuun ottamatta) omistavat ja käyttävät matkapuhelimia, ei ole ollut Kopomaalle niin kiinnostava, vaikka hän pitääkin tätä yhtenä lähtökohtanaan. Miten tavallisten ihmisten elämä on muuttunut? Miten he oikein käyttävät matkapuhelimiaan? Tämä selviää pääasiassa negatiivien kautta: he eivät käytä tekstiviestejä, eivät ole pakonomaisesti yhteydessä toisiinsa, eivät ole addiktoituneita jne.

Kopomaa pohtii myös melko laajasti puhelinetikettiä: missä tilanteissa puhelinta ei ole sopivaa käyt-

tää, mitä on varottava. Kaiken kaikkiaan lukijat saavat melkoisen hyvän kuvan juuri tämän hetken tilanteesta matkapuhelinten käytössä Suomessa. Uutuuden viehätys, arkipäiväisyys ja suomalaisen yhteiskunnan sopeutumiskyky tulevat hyvin esille. Kansainväliselle lukijalle kirja tarjoaa näkymän eksoottiseen maailmaan, jossa kuitenkin myös ulkomaisen lukijan oletetaan kuuluvan "meihin", vaikka näin ei suinkaan vielä ole. Kirjan käännöksessä olisi ehkä ollut syytä ottaa hiukan enemmän etäisyyttä. Mutta voi olla, että lukijat ovat enimmäkseen alasta kiinnostuneita ja kokevat mukaanvedon positiiviseksi.

No niin, millaisen kirjan sitten itse olisin kirjoittanut, varsinkin jos lähtökohtana olisi ollut Kopomaan nykyinen versio? Tietysti olisin ollut paljon henkilökohtaisempi, pohtinut omaa suhdettani matkapuhelmiin, ottanut siis itseni yhdeksi taupaukseksi. Nyt ei edes käy ilmi, onko Kopomaalla itsellään matkapuhelinta (totta kai hänellä on, mutta suhde on ilmeisen etäinen!). Eikä myöskään oikein käy ilmi, mihin kolmesta esittämästään suuresta käyttäjäryhmästä (joita hän ei sitten kovin laajasti käsittele) hän kuuluu: nuoret intensiivikäyttäjät, vanhemmat arkikäyttäjät vaiko yrittäjät (so. aina tavoitettavissa olevat). Vai olisiko hän oma ryhmänsä (kiinnostava kysymys: itsekä olen jossain ykkösjä kakkosryhmien välissä)?

Toinen iso asia on, että olisin yrittänyt tosissani pohtia sitä, miten matkapuhelinten arkikäyttö muuttaa ihmisten elämää ja yhteiskuntaa,

sekä jonkin verran sitä, mitä nykyisille nuorisokäyttäjille tapahtuu. Tosiasia, jonka Kopomaakin havaitsee, on se, että useissa tapauksissa tekniset välineet, jotka tehdään joihinkin melko selviin tarkoituksiin, saavatkin aivan uusia käyttöjä ja näin niiden yhteiskunnalliset vaikutukset voivat olla hyvinkin yllättäviä. Kukaan ei osannut odottaa matkapuhelimen täydellistä läpimurtoa, eikä varsinkaan niin nopeasti. Tekstiviestien käyttö ja käyttötavat olivat insinööreille täysi yllätys. Vanhemmille, avuttomammille ja huononäköisemmille matkapuhelimen käyttäjille ei edelleenkaan ole olemassa järkeviä, helpokäyttöisiä ja hyviä malleja, vaan tuotekehittely ja markkinointi suuntautuvat enemmänkin pioneerikäyttäjiin ja turhaan kikkailuun.

En myöskään olisi intoutunut sellaiseen postmoderniin hypeen, jota Kopomaa mielellään harrastaa ("The portable phone is used to maintain contact with oneself, to reassert one's personal existence"). Matkapuhelimet eivät loppujen lopuksi ole mikään ihmeväline, jolla ihmiset voivat muokata persoonallisuuttaan ja luoda identiteettiään. Ne ovat, niin kuin Kopomaakin kyllä toteaa, erittäin hyödyllisiä ja tarpeellisia kapineita, joita ilman ihmisen on vaikea olla, kun hän on kerran matkapuhelimen hankkinut. Itse olen kohtalaisen avoin uusille kulutushyödykkeille ja varsinkin teknisille vempaimille, ja on erittäin helppo luetella hyviä, tarpeellisia ja elämää parantavia laitteita sekä siten todella hyödyttäviä vehkeitä, jotka jäävät kaappiin pölyttymään heti ensi innostuksen jälkeen. Edellisistä matkapuhelin on tietysti ykkösjalla. Vastaavia ovat olleet aikoinaan henkilöauto (jolla erotuksena matkapuhelimista on myös tavaton määrä kielteisiä seuraamuksia), puhelin, radio, PC ja varsinkin kannettavat, kannettavat radiot ja

levysoittimet, lapsiperheissä mikrot, modernit pesukoneet ja kuivausrummut jne. Jälkimmäisiä eli hyödyttäviä vehkeitä on paljon enemmän, mutta niille löytyy myös puolustajia. Esimerkiksi taskutietokoneet olisivat joskus hyödyllisiä, mutta valmistajat eivät ole ottaneet huomioon, että ne eivät ole jatkuvassa käytössä (ja jos paristot ovat aina tyhjiä, kun konetta tarvitsisi, niin that's it). Sähkötoimiset purkinavaajat, leipäkoneet, yleiskoneet, ilmanpuhdistajat, ilmastokostuttajat, ylimonimutkaiset maailmanradiot tai stereot, digitaali radiot tai -televiisiot ovat kaikki lähes arvottomia ensi innostuksen jälkeen. Merkittävä osa matkapuhelimiin kytkettävistä muista toiminnoista on luultavasti pahasti pieleen mennyttä tuotekehittelyä. Sähköpostin lukeminen matkapuhelimesta on (vielä) aika- moista tihrustelua. Ja kun itse jokin päivä sitten lähetin vahingossa Excel-ohjelmätiedoston, kun tarkoituksena oli lähettää pelkkä yksi excel-lomake (ero 7 MB ja 27 Kb), niin sen saaminen matkapuhelimeen ei olisi kovasti ilahduttanut.

Mielenkiintoinen kysymys on, mitä tapahtuu sähköiselle kirjalle. On esitetty sekä erittäin kielteisiä (esim. Claes Andersson) ja varauksellista myönteisiä (Petteri Järvinen) arvioita. Kriittisyys liittyy ennen kaikkea aparaattiin, joka on vielä iso, kömpelö ja hankalalukuinen. Mutta luulenpa, että sähkökirja on täsmälleen niin kuin matkapuhelin: kun toimiva laite saadaan aikaan, niin sähkökirja hakkaa paperiversion mennen tullen.

Tässä yhteydessä en voi vastustaa kiusausta todeta, että ainakin kahta asiaa kannattaa insinöörin aina pohdita, ellei nyt sitten tarkoituksena ole tehdä hyödytön väline, joka jää nurkkaan: tärkein on sellainen helpokäyttöisyys, joka mahdollistaa koneen käyttämisen myös tauon jälkeen. Jos joka kerta joutuu opet-

telemaan (käsikirjasta) uudelleen, miten kone otetaan käyttöön (ja jos kone on täysin "kuollut" ja unohtanut kaiken, mitä siihen on aikaisemmin tallennettu), niin kone pääsee hyödyttömien tavaroiden kaappiin varsin äkkiä.

Toisiaan tukevat laitteet eli sellaiset, että niiden käyttöliittymä on suhteellisen samanlainen, ovat myös oivallisia. Tämän vuoksi Windows ja siihen liitetyt ohjelmat ovat saaneet maailmanlaajuisen monopolin, valitettavasti. Kun osaa ajaa yhtä autoa, osaa ajaa kaikkia autoja, tai ainakin melkein. Joillakin aloilla valmistajat näyttävät kehittävänsä aina uuden käyttöliittymän, niin että edellisen hallitsemisesta ei ole mitään hyötyä. Juuri matkapuhelimet ovat olleet tähän mennessä tällaisia: jos osaa soittaa yhdellä puhelimella, niin toisessa toiminnot ovat juuri päinvastoin, eikä tämä koske vain eri valmistajia. Ennen videot olivat tällainen kauhuesimerkki, nyttemmin en tiedä, kun en ole niitä aikoihin käyttänyt.

Mahdollisimman triviaalisti ilmaistuna: matkapuhelin on laite, joka huonostikin toimiessaan on niin tarpeellinen, että kun se kerran on otettu käyttöön, siitä ei voi luopua. Ja tämä siitä huolimatta, että useimmat matkapuhelinten käyttäjät käyttävät puhelimiaan suhteellisen vähän ja hyvin rajoitettuihin yhteydenottoihin. Kuten Kopomaa toteaa, matkapuhelimen käyttäjällä on kolme verkostoa: se on puhelinluettelo, johon kirjoitetaan kaikki ne numerot, joita ehkä vuoden kahden perspektiivillä voi ajatella tarvitse- vansa, sen avulla pidetään säännöllistä yhteyttä enintään noin 20 ihmiseen ja jatkuvaa päivittäistä kontaktia pariin kolmeen, ehkä jopa vain yhteen. Tämä kuvaus sopii esimerkiksi itseäni täydellisesti. Puhelinluettelossani on niin paljon numeroita kuin muistiin vain mahtuu (SIM-kortti on aina täynnä), varsi-

naisia puhelinyhteyksiä pidän n. kymmeneen ihmiseen ja ainoa jatkuva kontakti on vaimo, jolle soitan useita kertoja päivässä. Ja juuri näiden kolmen ulottuvuuden takia matkapuhelin on ehdottoman tärkeä ja hyödyllinen. Tämän lisäksi tulevat myöhästymisilmoitukset ("sorry, olen 10 minuuttia myöhässä"), oven avaussoitot ("tule avaamaan ovi" tai "mikä on ovikoodi"), oikean osoitteen löytymissoitot, henkilöiden paikantamissoitot, maksusoitot (esim. parkkimaksut, kun ei ole kolikkoja) sekä varsinaiset hätätilannesoitot (joita ei tietenkään toivo kohdalleen, mutta jos silloin puhelin ei ole mukana tai virta on lopussa, niin voi käydä todella huonosti). Keskeistä näiden kaikkien kannalta on se, että puhelimen valmiusaika on mahdollisimman pitkä. Ensimmäisten puhelinten paristojen alituinen tyhjeneminen merkitsi sitä, ettei niistä juuri ollut jatkuvaan arkikäyttöön. Nyt tilanne on täysin toinen. Kun vielä näytöistä saadaan sellaisia, että tekstin luku käy helposti, niin sitten ei oikeastaan enää lisäkehittelyä tarvita.

Kulutustutkimuksessa ajatus siitä, että meillä on hyödyke, jolle on olemassa tarve, on jo kauan sitten täydellisesti torjuttu naiivina ja epäkiinnostavana. Tarve ylipäänsä on käsite, johon postmoderni kulusteoreetikko suhtautuu täysin kielteisesti. Kännyköiden kehitystä pohdittaessa ei voi muuta kuin todeta, että klassinen tarveajattelu toimii itse asiassa aika hyvin. Tarveajattelu toimii parhaiten silloin, kun hyödyke on tarpeellinen! Sittenhän on kaikenlaista roskaa ja hypeä ja erilaista visuaalista ja auditiivista hörhöä, joiden ideana on vangita ja addiktoida, mutta silloin ei olekaan oikeastaan enää puhe kulutuksesta. Loppujen lopuksi ihmisen elämänhallinta on sitä, että hän pystyy elämässään mahdollisimman tehokkaasti eliminoimaan kaiken sellaisen, mitä hän

ei todellisuudessa tarvitse. Sekä toisaalta oivaltamaan sen, mikä on tarpeellista, kuten vaikkapa, että jokainen tarvitsee matkapuhelinta. Niin yksinkertaista se on.

Matkapuhelin on juuri siitä kiinnostava väline, että siihen kohdistuu tavaton määrä ennakkoluuloja. Tämä on alue, johon Kopomaa kiinnittää valitettavan vähän huomiota. Hän puuttuu oikeastaan vain matkapuhelinhäiriköintiin julkisilla paikoilla. Matkapuhelin on väline, joka myös erottelee selkeästi ne ihmiset, joilla on sosiaalista tajua, niistä, joilla ei ole, ne ihmiset jotka ottavat muut huomioon, niistä, jotka eivät ota. Siinä mielessä ne ovat myös hyödyllisiä. Ei tarvitse kuin antaa matkapuhelin jonkun käteen, niin asia selviää hyvin äkkiä. Eräseenkin kollegaani suhtauduin positiivisen neutraalisti, kunnes hän eräässä kokouksessa kävi matkapuhelimensa välityksellä kaksi pitkäköö (turhaa) keskustelua samaan aikaan, kun me keskustelimme kokousaiheesta. Sen jälkeen ei ole tarvinnut miettiä, mihin kategoriaan tämän henkilön sijoittaisi (sosiaalisesti uusavuton) ja kuinka paljon haluaa olla hänen kanssaan läheisemmässä yhteistyössä (mahdollisimman vähän).

Matkapuhelinennakkoluuloja on kahdenlaisia: toisaalta ne, jotka kohdistuvat alituiseseen tavoitettavuuteen, ja toisaalta ne, jotka kohdistuvat sosiaaliseen distinktiivisyyteen. Ensimmäinen ennakkoluulo oli se, johon törmäsin ennen kaikkea yliopisto- ja sivistyneistöpiireissä: emmehän me halua olla aina tavoitettavissa (Umberto Eco lakini oli tällainen harhaluulo 1995, kuten Kopomaa kertoo). Aivan oikein, mutta matkapuhelimen voi aina sulkea (toisin kuin lankapuhelimen, jonka irrottaminen töpselistä on toki helpoa, mutta epätavallista), ja siksi toiseksi sen numeroa ei pidä antaa kenelle tahansa vaan ainoastaan har-

voille ja valituille. Tämänhän muuten oppivat ensin juuri isot johtajat, joiden matkapuhelinnumero on se kaikkein tarkimmin sihteerin varatioima salaisuus. Sosiaalisen distinktiivisyyden ongelma oli matkapuhelimen alkutaipaleella samoin iso ongelma ja on monissa maissa selvästi yhä matkapuhelinten leviämisen este. Jos matkapuhelimen näkyvimät käyttäjät ovat erilaisissa bema-reissa ja volvoissa istuvat pukupellet ja pikkugangsterit, niin se ei innosta tavallista ihmistä hankkimaan itselleen samaa välinettä. Tällä ongelmalla on markkinointivaikutus: kun Nokia esimerkiksi pyrki(i) USA:ssa markkinoimaan itseään erilaisten filmitähtien ja muiden julkisten välityksellä ja nostaa luksusmallinsa etualalle, niin se ampuu itseään typerästi jalkaan. USA kun on edelleen paikka, jossa matkapuhelimet on vain harvoilla ja valituilla ja tavallinen rahvas pitää niitä aivan liian kalliina hyötyyn nähden.

Meillä Suomessa matkapuhelimet levisivät nopeasti hyvin yksinkertaisesti siksi, että niitä tarvittiin, niiden käyttäjiin tuli heti alusta alkaen tavallista väkeä (pienyrittäjät, autokuskit, veneenomistajat, mökkeilijät) ja hinnat olivat verrattuina kaukopuheluhintoihin kohtuullisia. Kuten olen kotisivullani olevassa jutussa todennut, matkapuhelinten poikkeuksellisen levinneisyyden salaisuus Suomen oloissa EI ollut Suomen erityisyys vaan ainoastaan se, että meille matkapuhelimien leviämiseksi ei asetettu samanlaisia esteitä kuin muualla.

Tässä yhteydessä on todettava, että Kopomaa kirjassa on pari liian läheisestä Nokia-kytkennästä (so. hänen tietolähteenään on ollut vain Nokian johtajia) johtuvaa vakavaa virhettä. Matkapuhelimet eivät syntyneet Nokialla sivutuotteina vahingossa, vaan ne kehitettiin Nokian ulkopuolella ja Nokia vedettiin mukaan. Eikä matkapuhelimien levin-

neisyys johtunut suinkaan deregulaatiosta ja markkinoiden vapautumisesta Suomessa, vaan päinvastoin tehokkaiden pohjoismaisten valtiolisten puhelinmonopolioiden yhteistoinnasta. NMT ja GSM olivat molemmat monopoliyhtiöiden kehittämisiä ratkaisuja, joiden leviämistä Pohjoismaiden yhteistyö avitti. Kilpailun puute teki mahdolliseksi suhteellisen nopean ja suuren perusverkoinvestoinnin (Suomessa Radiolinjan mukaantulolla ei nähdäkseni ollut muuta kuin marginaalista merkitystä ja siitä oli ehdottomasti se haitta, että linkkiasemia on liikaa). Matkapuhelin syntyi alun perin aivan muuhun tarkoitukseen eli VR:n viestintätarpeisiin, ja esimerkiksi YLE olisi yhtä hyvin voinut toimia matkapuhelinten ("radiopuhelin") kehittäjänä, jos Ylen porukka olisi ymmärtänyt toimia ajoissa.

Matkapuhelin on itse asiassa loistava esimerkki siitä, miten vapaa (oligopolistinen) kilpailu estää juuri hyödyllisten tavaroiden käyttöönottoa: USA:ssa lankapuhelinfirmat ovat tähän asti kyenneet estämään matkapuhelinten leviämistä ja teknistä kehitystä juuri siksi, koska markkinoilla on ollut yletön määrä "kilpailua", joka on suuntautunut aivan muuhun kuin kuluttajien tarpeiden tyydyttämiseen.

Tätä Kopomaa ei ole lainkaan ymmärtänyt, vaikka viittaakin esimerkiksi minun kirjoituksiini.

Sen sijaan hän on kyllä hyvin oivaltanut (vaikka olisi kyllä siinäkin voinut viittailla reippaammin alkulähteisiin eli mm. minuun) matkapuhelimen perusparadoksin: liikkuvuuden ja paikallaanolon symbiootisen liiton. Matkapuhelimen käyttäjät eivät enää ole juuri riippuvaisia paikasta: heidän ei tarvitse odottaa kotona puhelinosoittoa tai soitella puhelinkioskeista sijaintinsa ilmoittakseen. Silti he ovat aina paikalla, aina kotona. Tämä virtuaalinen liikkumattomuus, paikallaanolo on

matkapuhelimen suurin yksittäinen hyöty, mihin kaikki muu nojaa. Se mahdollistaa suuremman spontaanisuuden, suuremman tehokkuuden suhteiden hoidossa, vähentää häiriötekijöitä, väärinkäsityksiä, kontaktien katkeamisia.

Eräässä mielessä olemme siis palanneet jonkinlaiseen esihistorialliseen lähes liikkumattomien ihmisten yhteisöön, jossa aina tiedettiin lähes sataprosenttisen tarkkaan, mistä joku henkilö löytyi. Ja tämän vuoksi en lainkaan ymmärrä sitä, että Kopomaa kytkee matkapuhelimen ja kaupungin niin tiukasti toisiinsa. Varsinkaan en ymmärrä tätä metaforaa "City in your pocket". Erityisesti Suomessa, jossa matkapuhelimen alkuperäiset käytöt olivat auto (usein kaupungissa, mutta yhtä usein tien päällä, kaukana kaupungista), vene ja kesämökki. Ja kuten Kopomaa toteaa, monet matkapuhelimen nykyisistä kaupunkikäytöistä johtavat itse asiassa siihen, että ihmiset luovat omia yksityisiä tilojaan, vaikka he fyysisesti olisivatkin julkisessa kaupunkitilassa. Jos vaikka parafraseeraisi Arto Noroa: kyse on siitä, että matkapuhelin tekee mahdollisesti jatkuvan oleskelun pelkästään omassa pieniyhteisössä, lähiverkostossa, so. "pienessä" yhteiskunnassa. Kaupunkiolemisen, vuorovaikutus vieraiden kesken pintapuolisena lyhytaikaisena kontaktoimisena katoaa kokonaan. Jos siis Kopomaa tarkoittaa, että puhelimen avulla voimme taikoa kaupungin pois, niin city in your pocket voi pitää paikkaansa. Mutta jos hän tarkoittaa, että puhelin sinänsä luo meille kaupunkimaisen yhteisön, niin silloin hän on täysin väärässä (jo omien havaintojensakin perusteella). Ainoa etu matkapuhelimestä tässä suhteessa on helpompi navigointi tuntemattomassa paikassa, siis ikään kuin tutun kaupunkireviirin laajentaminen. Mutta tämäkään ei oikeastaan tarkoita muuta

kuin sitä, että löydämme paremmin jonkin osoitteen, löydämme tutun, joka on lähitöllä jne. Eli kuljemme niin kuin ennen kylänraitilla ... Eikä kaikkien tarvitse kasaantua yhteen paikkaan.

On toki totta, että yhden Nokian ensimmäisen kannettavan puhelimen nimi oli "Cityman", mutta se hän tarkoitti juuri juppia, kaikkien inhoamaa pröystäilijää ja häirikköä eikä mitään puhelimen urbaaniutta.

Kaupunki ei myöskään ole mitenkään erityisesti liikkuvuuden perikuva. Juuri kaupungeissa seistäan liikenneturhuksissa, tuskin päästään eteenpäin, normaali-kaupunkilaiset liikkuvat joitakin harvoja vakioreittejä, joita he eivät juuri muuntele. Peruskaupunkilainen lojuu illat television edessä eikä liiku minnekään. Vain poikkeusryhmät liikkuvat kaupungissa: nuoret sinkut, lapsettomat parit, pizzataksit ym. Ja juuri matkapuhelin vahvistaa tätä kehitystä entisestään. Eli toisin sanoen "mobile" phones mahdollistavat entistä suuremman liikkumattomuuden ja huomattavasti taloudellisemman liikkumisen. Itse asiassa kirjan suomenkielinen nimi on tietysti paljon parempi, joskaan kirja ei sitten läheskään vastaa nimeä. Kyse on juuri erilaisen "kännykkäyhteiskunnan" muodostumisprosessista, jossa erilaiset interaktiot ja kytkennät vaikuttavat huomattavasti yhteiskunnan toimintaan ja horisontaalirakenteisiin.

Voisi siis sanoa, että pahin puute Kopomaan kirjassa onkin se, ettei siinä tarpeeksi hyödynnetä matkapuhelinten keskeistä ominaisuutta, postmodernien paradoksien toteuttamista. Tämä on ehkä kaikkein merkillisin matkapuhelimeen liittyvä tosiasia. Miksi postmodernin teoreetikot eivät ole oivaltaneet matkapuhelinten potentiaalia? Miksi keskeiset postmodernit teokset eivät lainkaan mainitse matkapuhelimia? Selitys saattaa olla triviaali: postmo-

dernismin keskuksissa matkapuhelin on ollut vieras ja torjuttu asia. Suomi ja muut Pohjoismaat taas eivät ole olleet mitään postmodernismin mekkoja, joten se, mitä täällä tapahtui, jäi huomaamatta. Vasta Manuel Castells, joka ei suinkaan ole mikään postmodernisti, "löysi" Suomen merkittävänä verkostoyhteiskunnan

keskuksena. Kopomaa jättää tässä hyvän tilaisuuden käyttämättä!

Tästä tuli pitkä arvio lyhyestä kirjasta. Aihe on kiinnostava ja selainen, josta jokaisella meillä on omia mielipiteitä. Kirjoittaja panee itsensä alttiiksi kritiikille, ja tässä suhteessa Kopomaata voi kehua. Hän ei ole pannut päätä pensaa-

seen. Keskustelu aiheesta jatkuu, varmasti.

J. P. ROOS

TIMO KOPOMAA
CITY IN YOUR POCKET
BIRTH OF THE MOBILE INFORMATION SOCIETY
HELSINKI: GAUDEAMUS, 2000

HISTORiantutkimuksen uusia lähestymistapoja

Matti Peltonen pyrkii teoksessaan "Mikrohistoriasta" osoittamaan mikrohistorian paikan. Kirjaa lukiessa käy selväksi, että se ei hahmotu ilman "kuvakulman" vaihtoksia, ilman erottautumiskamppailuja "vääristä" mikrohistorioista ja ilman kiertelyä ja kaartelua raja-alueilla, joista avautuu näkymiä mikrohistorian ominaislaatuja ilmentäviin avainmaisemiin. Paikantamista tuntuu vaikeuttavan myös se, että "mikrohistoria ei ole tutkimusmetodi, vaan jotain laajempaa, joka liittyy tutkimuksen lähtökohtiin, strategiaan ratkaisuihin tutkimuksen alussa ja koko työhön vaikuttaviin valintoihin" (s. 21).

Peltonen on ennen kaikkea kiinnostunut "uudesta mikrohistoriasta", joka yhtenä uuden historian monista eri lähestymistavoista haastaa modernisaatioteorian "suurena kertomuksena" ja myös modernin tieteen ihanteet: universaalin tiedonintressin, tiedekeskeisen rationaalisuustulkinnan ja lineaarisen aikakäsityksen.

"Vanhasta mikrohistoriasta" uusi mikrohistoria eroaa siinä, että sen edustajat haastavat mikron ja makron jyrkän vastakkainasettelun. Uudet mikrohistorioitsijat usein hylkäävät aikaisemmat tai vallitsevat (makro)yleistyksiset ja valitsevat tutkimuskohteikseen ilmiöitä, joiden kautta voi valaista tuoreella, konkreettilla ja ennalta-arvaamattomalla tavalla "makroa mikrossa". Heitä ei siis kiinnosta mikro sinänsä vaan ennen kaikkea mikro ikkuna makroon niin, että samalla totutut metaselitykset ja -tulkinnat kyseenalaistuvat. Niinpä uudelle mikrohistorialle pienennetty mitta-kaava ei tarkoita sitä, että tutkija asettaisi mikroskooppinsa alle jollekin alueelle leimallisen maalaiskylän tai jollekin aikakaudelle tyypillisen työläiskodin. Uutta mikrohistoriaa harjoittavat eivät myöskään ole kiinnostuneita poikkeuksellisista yksilöistä tai poikkeuksellisista ilmiöistä siinä merkityksessä, että niiden yksityiskohtainen tarkastelu paljastaisi valtakulttuurissa vallitsevan nor-

maalin ja tavanomaisen. Tällaiset kysymyksenasettelut sitoutuvat usein piilevästi näkemykseen siitä, että on olemassa jokin yhtenäinen historiallisten tapahtumien "pääkulke" ja sitä edustava yhtenäiskulttuuri, jonka varjopaikkoihin, lieve-alueisiin tai ydintapahtumiin tyypillisyyksien tai poikkeavuuksien lähtökästelä tuo lisävaloa.

Vastustukseen monopolivisen historian "normalisointia" mikrohistorioitsijat hakeutuvat niin sanottujen "poikkeuksellisten tyypillisyyksien" äärelle. Koska he olettavat, että edustavan tyypillisyyden tai normaalia ilmentävän poikkeavuuden tarkastelu johtaa helposti tuloksiin, jotka pönkittävät "valtavirtaa", he valikoivat tarkasteluun ilmiöitä, jotka voidaan ymmärtää "poikkeukselliseksi tyypillisyydeksi" eli johtolangoiksi, pienoismaailmoiksi tai rajatiloiksi, jotka jo lähtökohtaisesti kyseenalaistavat uskomusten ja sosiaalisen rakenteen odotusten mukaisen yhteenlivoutumisen, yhden ja yhdenmukaisen rationaalisuuden